

פ' בהעלותך

(1) ספר במדבר פרק י

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל־מֹשֶׁה לְאָמֹר:

(ב) עֲשֵׂה לְךָ שְׂתֵי חֲצוּצֹת כֶּסֶף מְקִשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וְלִמְסַע אֶת־הַמַּחֲנֹת:

(ט) וְכִי־תָבֹאוּ מִלַּחֲמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בְּחֲצוּצֹת וּנְזַפְרֹתֶם לִפְנֵי יְקֹנָק אֱלֹהֵיכֶם וְנִשְׁעַתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

(י) וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חַדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בְּחֲצוּצֹת עַל עֲלֵתֵיכֶם וְעַל זַבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְקֹנָק אֱלֹהֵיכֶם:

(2) אבן עזרא על במדבר פרק י פסוק י

וביום שמחתכם ובמועדיכם - ששבתם מארץ אויב, או נצחתם האויב הבא עליכם וקבעתם יום שמחה כימי פורים ושבעת ימי חזקיה (ס"א חנוכה) שמחה. רק המעתיקים פירשו וביום שמחתכם - שבת. התקיעה שישמעו ישראל וידעו כי העולות יקריבו ויכוננו לבם לשם:

(3) העמק דבר על במדבר פרק י פסוק י

שמחתכם. לא נתבאר מהו יום שמחת ישראל. ובספרי תניא אלו שבתות רנ"א אלו תמידים אבל זה אינו אלא דרש על וביום. לרמז גם אלו. אבל עיקר הפשט שהוא יום המצוין בשמחה לא נתבאר. והראב"ע כ' שהוא בשובם ממלחמה בניצוח. ואנחנו לא ראינו בכל המקרא שעשו מלכי ישראל הצדיקים והשופטים כן. אלא עיקר הפי' הוא יום חנוכת המזבח וכדתנן שלהי מס' תענית ביום חתונתו זה מ"חת וביום שמחת לבו זה בנין בהמ"ק. והיא שמחת לב ישראל ג"כ. והיינו דכתיב בדה"ב ה' י"ג וכהרים קול בחצוצרות וגו' ובהלל לה' כי טוב כי לעולם חסדו. והכי כתיב בחנוכה דעזרא ג' ויעמידו הכהנים מלובשים בחצוצרות וגו' ויענו בהלל ובהודות לה' כי טוב כל"ח. למדנו שאז אמרו הלל ג"כ כמו ביום התקדש חג

(4) ובהע"ש סוף סי' קע"א הראינו לדעת דסיום התורה הוא ג"כ יום שמחה לישראל. ובאמת הוא זה בעת שאנחנו בגלות והשגחת ה' עלינו ע"י ד"א של הלכה הוא דבר הא' עם חנוכת המזבח בזמן שישראל בא"י ובהמ"ק קיים. שהשגחת ה' עלינו ושכינתו ה' תלוי בעבודת בהמ"ק שמש"ה כתיב בכרובים שעשה שלמה ופניהם לבית. ללמדנו שגם עיני ה' וגם עינינו תלויות על הבית כמש"כ בפ' תרומה ובפ' פקודי. כך בזה"ז סיום התורה והתחלתה הוא שמחת לבבנו דרך כל אין שמחת ישראל כמו בזמן שאנחנו עושים סיבה להשכיך את אלהי ישראל בקרבנו. כי הוא חיינו:

(5) רש"י על במדבר פרק י פסוק י

על עלתיכם - בקרבן צבורו הכתוב מדבר:

אני ה' אלהיכם - מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות, שנאמר ותקעתם הרי שופרות, לזכרון הרי זכרונות, אני ה' אלהיכם זה מלכיות וכו':

(6) כלי יקר במדבר פרשת בהעלותך פרק י

וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו'. מן פסוקים אלו למדו חז"ל שאומרים בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות כדאיתא בילקוט בפרשה זו (רמז תשכה). ויש להבין מה ראו על ככה לפרש פסוקים אלו על ראש השנה. ונראה שלמדו זה ממה שנאמר וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר וגו', וזאת לפנים בישראל שבכל עת צרה היו גוזרין תענית והיו תוקעין ומריעין ואומרים מלכויות זכרונות ושופרות כדאיתא בטור אורח חיים סימן תקע"ט ואולי ראייתם מפסוקים אלו שנאמר וכי תבואו מלחמה וגו' ודון מינה ומינה שבכל יום ויום שיש תקיעה עושין כסדר הזה וגם ראש השנה בכלל, ומדקאמר מלחמה בארצכם בבי"ת שמע מינה שמדבר בצורר שהוא תוך הארץ וזה יאות לראש השנה שתוקעין בו בשופר לערבב השטן הצורר הפנימי אשר בתוך הארץ לאפוקי סתם צורר הוא חוצה לארץ. ועוד מה לי צורר חיצוני מה לי פנימי. ולפי זה יפה נרמז בפסוקים אלו סדר של ראש השנה:

(7) רב שר הירש על במדבר פרק י פסוק י

וביום שמחתכם. נתבאר במסכת סוכה נג ע"ב שהיו תוקעים כל יום לתמיד של שחר ושל ערב; כן היו תוקעים לכל המוספים בשבתות ובימים טובים. . .

8) נעיר תחילה ש"שמחה" איננה דוקא אותו מצב רוח מרומם שנגרם על ידי סיבה מיוחדת, אלא היא כוללת גם את הרגשת טוב הלב, את החדוה הפנימית של הנפש שהיתה ראויה למלא את ישותנו תמיד. דבר זה מוכח מפסוקים רבים . . . קל וחומר הדברים אמורים בכלל האומה שמדובר בו כאן, כי האומה איננה יודעת לא מוות ולא עוני - אין ציבור מת ואין ציבור עני (תמורה טו ע"ב ועי' ירו' גיטין ג, סה"ז). ושמחת תמיד שרויה בייחוד בבית המקדש; שהרי שם בית ה' של מקדש התורה, שהמוות והאבל לא יבואו בשעריו, ותחת קרן האור של שכנית ה' תפרח רק שמחה של מצוה. מתאמת שם הרעיון "שהשמחה במעונו", והכל שומעים את הקול הקורא: "עבדו את - ה' בשמחה" (תהלים ק, ב); ושם כל יום רגיל ראוי להיקרא "יום שמחה".

9) וכינוי זה נאמר כאן רק כניגוד ל"יום הצרה" של הפסוק הקודם, כי עזיבת ה' הביאה שם צרה וצוקה על האומה. משום כך אפשר בהחלט ש"יום שמחתכם" רומז לקרבן התמיד, ואילו השבתות כלולות ב"מועדיכם". תדע שכן, שהרי הפסוק הדין בקרבנות המועדים כולל את השבת במושג "מועד", ונתבאר במסכת פסחים עז ע"א, כי הסיכום "אלה תעשו לה' במועדיכם" (להלן כט, לט) כולל את כל קרבנות הציבור שקבוע להם זמן; הוא כולל אפוא גם את מוספי השבת (ראה פי' לעיל ט, ב).

10) אולם אם כל יום רגיל, שלא הועב על ידי צרה מיוחדת, ראוי להיקרא יום שמחה בזכות דעת ה' המלווה אותו בכל רגעיו, קל וחומר הדברים אמורים ביום השבת. כי השבת מוקדשת לדעת ה' בייחוד, והרעיון המחדיר רוח שמחה בכל מלאכת ימי המעשה הוא עיקר תוכנה של השבת; ולפיכך ראויה השבת להיקרא "יום שמחתנו" בה"א הידיעה. בכל מצב שהשבת תמצא בו את נפש האדם, בצלילים מלאים של פריחה, בקול נכאים של נבילה או בלב הוגה הפותר את חידות החיים - "עלי - עשור ועלי - נבל עלי הגיון בכנור" (תהלים צב, ד והשוה פי' שם) - הרי אחד הוא הרעיון המתעורר על ידי השבת: כי האדם חי בעולמו של ה', עם יצירי ה' ותחת השפעת מעשי ה' ופעולתו. רעיון זה של השבת יביא את האדם תמיד לידי ההודאה: "שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן" (שם פסוק ה); או, כפי שהדבר נאמר בסיפור התפילה שלנו: "ישמחו במלכותך שומרי שבת!" ולפיכך אפשר ש"יום שמחתכם" מכוון אל השבת, ולפי זה התמידים כלולים ב"מועדיכם", שהרי גם בהלכות הנוגעות לדחיית הטומאה התמידים כלולים במושג המועד (ראה פי' לעיל ט, ג).